

of the educational process, namely: change of the role of the teacher in the organization of independent student activity, critical assessment of the educational process, activation of creative principles of learning on the basis of increasing communication with practice. Independent training of the future music teachers in higher school involves observing certain stages of the implementation of conditions and methods: first stage – focus on motivational development, second – practical-assimilative, third – effective-corrective.

Implementation of the pedagogical conditions of autonomous learning is expedient to implement through modern methods: perspective designing, modeling of professional and creative situations, problem-reflexive teaching material presentation, mutual awareness raising, public demonstration of own artistic achievements (competitions, festivals, competitions), which are aimed at evaluation, self-esteem, adjustment and designing by students of their own educational and creative achievements. We consider promising the development of technology of autonomous learning, which would radically liberate the time for students' self-creativity.

Key words: *autonomous learning, artistic education, students.*

УДК 378.147

Лідія Боднарюк

Івано-Франківський національний
медичний університет

ORCID ID0000-0001-9263-0453

DOI 10.24139/2312-5993/2017.05/217-230

СПЕЦИФІКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ МЕДИЧНИХ ВНЗ У ГРУПАХ З АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ВИКЛАДАННЯ

Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів навчання української мови іноземних студентів-медиків у групах з англійською мовою викладання. Проведено аналіз, синтез і узагальнення наукових джерел. Проаналізовано цілі, завдання та етапи вивчення української мови як іноземної. Обґрунтовано доцільність застосування різних типів словників. Перспективи подальших наукових розвідок полягають в експериментальній перевірці методики навчання української мови студентів-іноземців медичних ВНЗ у групах з англійською мовою викладання з метою її подальшого вдосконалення.

Ключові слова: *англомовні студенти, володіння мовою, потенційний словник, робочий словник, тезаурус, медична термінологія, сигнальні картки, метод відштовхування.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку української освіти характеризується її інтеграцією у світове співтовариство, розширенням міжнародних контактів та залученням іноземних громадян до навчання в українських вишах. Це зумовлює необхідність модернізації процесу мовної підготовки інокомунікантів, пошук нових методів та підходів до їх навчання державної мови України.

Аналіз актуальних досліджень. На сьогодні накопичено чималий досвід викладання української мови як іноземної, що відображено у працях Г. Іванишин [3], Л. Козак [4, 5], Н. Литвиненко [7], Л. Селіверстової [8], Б. Сокола [9], Г. Строганової [11], М. Тишковець [12, 13], О. Туркевич [14], В. Федчик [16] та інших. Однак проблема навчання іноземних студентів

української мови у групах з англомовною формою викладання фахових дисциплін наразі залишається недослідженою (надалі – англомовні студенти). Це, насамперед, зумовлено тим, що англомовне навчання у вітчизняних ВНЗ з'явилося порівняно недавно. І хоч методика навчання української мови англомовних студентів базується на загальній методиці викладання української мови інокомунікантам, вона, безумовно, має свою специфіку, а отже, потребує окремого опрацювання й аналізу.

Мета статті. Дослідити теоретичні та практичні аспекти навчання української мови іноземних студентів-медиків у групах з англійською мовою викладання.

Методи дослідження. Аналіз, синтез та узагальнення наукових джерел.

Виклад основного матеріалу. Англомовні студенти, які навчаються в ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет», переважно приїзять з Індії, країн Африки, де англійська мова є державною, та арабських країн, громадяни яких володіють англійською мовою на достатньому рівні. Такі студенти обирають англійську мову для вивчення фахових дисциплін, однак їм потрібні знання української для спілкування в побуті та в подальшому для проходження клінічної практики в медичних закладах України. Під час адаптації в новому соціокультурному середовищі їм доводиться пристосовуватися до способу життя українців, менталітету, мислення, культури. Викладачам на початковому етапі навчання слід допомагати студентам у звиканні до побуту, подоланні психологічного дискомфорту та труднощів у процесі вивчення мови. Цьому має сприяти цілісна система вивчення української мови іноземними студентами, яка забезпечується поетапністю навчального процесу від початкового до кінцевого рівнів.

Науковці виокремлюють такі основні аспекти навчання української мови як іноземної:

- постановка цілей і завдань навчання;
- поетапний розподіл мовного матеріалу;
- оптимальне використання активних методів навчання;
- системна організація поточних, поетапних і підсумкових контролів усіх видів мовленнєвої діяльності [5, 33].

У новій Примірній програмі навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна», розробленій у 2017 році викладачами кафедри мовознавства Івано-Франківського національного медичного університету, основну увагу зацентовано на таких цілях навчання:

- формування комунікативної, лінгвістичної, соціокультурної та фахово зорієнтованої компетентностей;
- формування когнітивної компетентності у взаємозв'язку з іншими видами компетентностей;

- формування й розвиток мотивації до навчання та позитивного ставлення до мови і культури країни, мова якої вивчається;
- формування здатності до навчально-пізнавальної діяльності, наукової і професійної підготовки, саморозвитку та самовдосконалення;
- формування гуманістичного та науково обґрунтованого ставлення до професійної діяльності; активної позиції медичного фахівця; почуття обов'язку й відповідальності перед суспільством; ціннісних орієнтацій і високої культури міжнаціональних взаємовідносин; духовної та фізичної досконалості, моральності; поваги до України й українців; розвиток індивідуальних здібностей і творчого мислення [15, 4–5].

Очевидно, що такий підхід до навчання сприяє реалізації основних принципів практичного, когнітивного, мотиваційно-розвивального, освітнього та виховного напрямів.

Навчання англомовних студентів у медичному виші спрямоване на досягнення кінцевої мети, яка передбачає володіння мовою на середньому рівні, достатньому для здійснення пізнавальної діяльності в соціокультурній і навчально-професійній сферах.

Поняття «володіння мовою» розглядається вченими з різних позицій. Так, лінгвіст Р. Будагов наголошував, що володіння мовою – це вміння зрозуміти й висловити думку мовними засобами [2, 15]. З точки зору психологів володіння мовою – це використання мовних засобів на рівні автоматизму [17, 253]. За визначенням психолінгвіста О. Леонтьєва, володіння мовою – це насамперед динамічний процес [6, 21–22]. Залежно «від ступеня володіння мовою користувач виражає один і той же зміст більш-менш вдало (у комунікативному відношенні)» [5, 33].

Ми вважаємо, що поняття «володіння мовою» у процесі навчання студентів-іноземців, які здобувають у нашій країні вищу медичну освіту, базується, насамперед, на засвоєнні форм усного й писемного, монологічного та діалогічного мовлення, фахової медичної термінології. Кінцевою метою навчання української мови англомовних студентів є:

- оволодіння інокомунікантами українською мовою щоденного спілкування та мовою спеціальності в такому обсязі, щоб у подальшому успішно комунікувати в соціально-побутовій та навчально-професійній сферах;
- подолання психологічного дискомфорту у звиканні до життя в україномовному соціумі.

Для досягнення цієї мети у процесі навчання англомовних студентів викладач має сформувати в них такі компетентності:

- артикуляційні (правильна вимова звуків, інтонація, ритміка);
- мовні (знання базових лексичних одиниць, оволодіння певними правилами їхньої трансформації в граматично правильне осмислене висловлювання);

– комунікативні (знання вербальних і невербальних засобів та способів висловлення думок, почуттів у різних сферах спілкування відповідно до ситуацій і тем спілкування, уміння використовувати мовні засоби на практиці, вести діалог).

Відповідно до поставлених цілей, основними завданнями навчання української мови англомовних студентів є:

– вироблення комплексу компетентностей (інтегральних, загальних, спеціальних) з метою оволодіння українською мовою;

– сприяння адаптації інокомунікантів до життя й навчання в умовах україномовного середовища;

– розвиток умінь та навичок використовувати загальнонавчальну й фахову лексику та граматичні конструкції в комунікації відповідно до ситуацій і тем спілкування;

– створення позитивної мотивації до навчальної діяльності англомовних студентів, розвиток творчих здібностей;

– формування здатності до самооцінки й самоконтролю;

– виховання поваги до традицій, звичаїв, цінностей та культури українців [15, 5–6].

Згідно з поставленими цілями та завданнями, вивчення української мови англомовними студентами розподілене на етапи й, відповідно до нової Примірної програми, здійснюватиметься на I–V курсах.

Початковий етап навчання має тривати впродовж усього першого курсу і є надзвичайно важливим, оскільки саме на цьому етапі закладається сприйняття мови як системи, формуються навички говоріння, читання та письма, комунікативні вміння, напрацьовується **активний** словниковий запас, що становить лексику, яку студент-іноземець постійно використовує в усному та письмовому мовленні. Одночасно з активним надзвичайно важливо формувати **пасивний** запас лексики. Під пасивним словниковим запасом розуміємо лексичні одиниці, які іноземець знає і розуміє на слух або при читанні, але зазвичай не використовує в мовленнєвій діяльності.

Активний та пасивний запаси лексики формують **потенційний словник**, що є важливим чинником для засвоєння студентом української мови як іноземної. Терміни «потенційний словник» або «потенціальний словник» не є новими в методиці викладання іноземних мов та застосовуються для позначення словникового запасу іноземної мови (англійської, німецької, французької тощо) [10]. Однак ці терміни не використовувалися в процесі навчання української мови студентів-іноземців, оскільки під потенційним словником англійської мови зазвичай розуміють такі, що містять «афіксальні похідні, складні та багатозначні слова, конвертовані утворювання й інтернаціоналізми, які ще не зустрічалися студентами, але можуть бути зрозумілі ними, якщо навчати їх розкривати значення таких слів» [10, 76].

Пропонуючи термін «потенційний словник» для навчання української мови як іноземної, ми трактуємо його дещо по-іншому, а, власне, як загальний словник української мови для інокомунікантів, особливість якого полягає в тому, що він, насамперед, скерований на засвоєння іноземцями лексичного матеріалу, необхідного для середнього рівня спілкування в українськомовному соціумі. Такий словник формується студентами від перших днів навчання і впорядковується до закінчення вивчення дисципліни «Українська мова як іноземна». «Потенційність» такого словника виражається в тому, що до його складу, окрім активної та пасивної лексики з українськими коренями, входять інтернаціональні слова та слова з інтернаціональними коренями, значення яких інокомунікантам мають бути «потенційно знайомі», зважаючи на знання ними англійської мови. Йдеться про те, що такі слова мають структурно-семантичну спільність в українській та англійській мовах: *фільм* – *film*, *комп'ютер* – *computer*, *медицина* – *medicine*, *термін* – *term*, *процес* – *process*.

Потенційний словник студентів-іноземців другого року навчання поступово наповнюється медичною термінологією, оскільки вона, базуючись на латинській мові, має схожість в українській і англійській мовах. Для полегшення вивчення фахової термінології слід звертати увагу на відповідність морфем англійської й української мов. Так, наприклад, у назвах багатьох лікарських спеціальностей морфема **-ist-** англійської мови при перекладі відповідає українській **-лог-**: *traumatologist* – *травматолог*, *gynecologist* – *гінеколог*, *cardiologist* – *кардіолог*, *dermatologist* – *дерматолог*, *ophthalmologist* – *офтальмолог*, *otolaryngologist* – *отоларинголог*, *nephrologist* – *нефролог* тощо.

Потенційний словник також має презентувати похідні, багатозначні та складні слова. Складові частини похідних українських слів на момент знайомства з ними мають бути добре впізнаваними студентами-іноземцями, оскільки перед тим вони вже отримують інформацію щодо значення цих суфіксів чи префіксів у творенні нових слів від різних частин мови. Так, наприклад, знаючи, що творення віддієслівних іменників в українській мові відбувається за допомогою суфікса **-ник-**, що відповідає англійському **-er-**, вони вже можуть упізнати, а надалі й самостійно утворити такий іменник від українського дієслова, асоціюючи форму нового слова з рідною мовою: *мрійник* (*a dreamer*) від *мріяти* (*to dream*).

Як свідчить досвід роботи з іноземними студентами, показуючи утворення одних частини мови від інших в українській мові, важливо давати паралельні форми з англійської мови, що стимулює асоціативне мислення студентів, а, отже, сприяє розумінню та запам'ятовуванню нової лексики, наприклад: іменник *лікар* (*a doctor*) утворений від дієслова *лікувати* (*to treat*); іменник *прадід* (*a great-grandfather*) – від іменника *дід* (*a grandfather*); іменник *старість* (*an old age*) – від прикметника *старий* (*old*); *красота*

(*beauty*) від *красивий (beautiful)*; дієслово *лікувати (to treat)* від іменника *ліки (drugs)*; дієслово *хворіти (to be sick)* від прикметника *хворий (sick)*.

Для кращого засвоєння лексики англomовними студентами розділи в потенційному словникові доцільно формувати відповідно до частин мови, а нові слова давати синонімічними парами, поповнюючи активний і пасивний словниковий запас водночас.

Таблиця 1

**Потенційний словник (Potential vocabulary)
(розділ «Дієслова» («Verbs»))**

Активний словниковий запас (Active vocabulary)		Пасивний словниковий запас (Passive vocabulary)	
<i>Думати</i>	<i>to think</i>	<i>Вважати</i>	<i>to consider</i>
<i>Хотіти</i>	<i>to want</i>	<i>Бажати</i>	<i>to wish</i>
<i>Плакати</i>	<i>to cry</i>	<i>Ридати</i>	<i>to sob</i>
<i>Розуміти</i>	<i>to understand</i>	<i>Усвідомлювати</i>	<i>to realize</i>
<i>Розмовляти</i>	<i>to speak</i>	<i>Балакати</i>	<i>to chat</i>
<i>Працювати</i>	<i>to work</i>	<i>Робити, трудитися</i>	<i>to labor</i>

Вивчення лексики на початковому етапі варто організувати так, щоб іноземні студенти засвоїли якомога більше характеристик нової лексичної одиниці: форму, значення, правила вживання й одразу ж застосовувати лексичні одиниці у граматичних конструкціях, орієнтуючись на подібні конструкції англійської мови. Пояснення слід здійснювати англійською мовою. Наприклад: *університет (ім., чол.р., одн.) – university, noun, masc., sing.* У більшості випадків іменник *університет* вживається з прийменниками *до* (в знахідному відмінку), *в* (в місцевому відмінку), *від* та *з* (в родовому відмінку). The noun *university* mostly uses with the preposition *до* in accusative case: *Я йду до університету (I go to the university. Acc.);* with the preposition *в* in locative case: *Я (є) в університеті (I am at the university. Loc.),* and with the prepositions *від* and *з* in genitive case: *Вона йде від університету. Вона йде з університету. (She goes from the university. Gen.).* Важливо вводити кожну вивчену лексичну одиницю в комунікацію за допомогою виконання граматичних вправ, читання текстів, аудіювання, діалогічного чи монологічного мовлення. Наприклад, давати завдання з пропозицією вставити іменник *університет* у речення в потрібному відмінку: *Він навчається в ... . Його ... знаходиться в центрі міста. Дорога до ... займає 20 хвилин. В ... є три факультети.*

Актуальним є мовний матеріал, що забезпечує спілкування на елементарному рівні комунікативної компетентності в побуті. Досягти такого рівня комунікації можна лише за умови вирішення студентами завдань, пов'язаних із конкретними ситуаціями знайомства, вітання, прощання, вибачення. Наприклад: *Доброго дня, я – Марія. = Мене звати Марія. (Good afternoon. I am Maria. My name is Maria).*

Базуючись на досвіді викладання в групах студентів із англомовною формою навчання, вважаємо, що пояснювати новий матеріал на початковому етапі необхідно мовою-посередником, тобто англійською. Викладач виступає перекладачем та модератором, пояснюючи нові лексичні одиниці чи граматичні конструкції, відштовхуючись від лексико-граматичного матеріалу англійської мови та порівнюючи українську мову з англійською. Ще Л. В. Щерба наголошував на особливості використання методу відштовхування від рідної мови при вивченні іноземної, вважаючи необхідним проведення паралелей між цими двома мовами. Науковці називають орієнтацію на рідну мову студентів-іноземців методичною зручністю, яка являє собою лінгводидактичну основу методики національно-мовної орієнтації навчання [1, 13]. Специфіка такого навчання полягає в урахуванні національних особливостей інокомунікантів щодо сприйняття та засвоєння української мови. Порівняльний аналіз фонетики, лексики, морфології, граматичних конструкцій англійської та української мов дають можливість викладачеві виділити види мовних збігів: повний, частковий або нульовий, тобто повну його відсутність. Так, порівнюючи часові форми дієслів української та англійської мов, доцільно зазначити частковий збіг видів дієслів української мови та часових форм англійської мови. Наприклад, *Past Indefinite Tense* перекладається *недоконаним видом дієслова*, а *Present Perfect Tense* і *Past Perfect Tense* – *доконаним видом дієслова*: *I read a book yesterday.* (Я читав книгу вчора.) *I have already read a book.* (Я вже прочитав книгу.) *He said, he had read a book.* (Він сказав, що він прочитав книгу.)

Тому, на нашу думку, перед викладачем, який працює з англомовними студентами, на початковому етапі навчання має стояти вимога не тільки бути фахівцем з української мови, але й з англійської. Знання мови-посередника допомагають викладачеві комунікувати з іноземними студентами, доступно пояснювати новий матеріал, відштовхуючись від англійської мови та виявляти складності в його засвоєнні. Упорядкування вивченого мовного матеріалу здійснюється у процесі комунікації. Саме через неї відбувається засвоєння фонетичного, лексичного, семантичного та граматичного аспектів мови [17, 174]. Специфіка навчання української мови як іноземної передбачає створення конкретних мовленнєво-комунікативних ситуацій, залучення студентів до діалогічного та монологічного мовлення за допомогою питань, повідомлень про факт або подію, спрямованих безпосередньо на комунікацію «студент – студент», «викладач – студент». На початковому етапі комунікація має займати основну частину заняття і охоплювати не менше 30 % часу.

Також на цьому етапі важливо навчити інокомунікантів складати й користуватися **робочим** словником та **сигнальними картками**, так званими «flashcards». Це двомовні картки (українсько-англійські), які студент-іноземець постійно поповнює, записуючи почуте слово, словосполучення або

речення. До робочого словника студенти записують лише те, що вивчається на заняттях і контролюється викладачем. Сигнальні картки також повинні систематично перевірятися викладачем. Необхідно дотримуватися певних вимог до ведення робочого словника та сигнальних карток:

- обов'язково ставити наголос;
- зазначати число, рід іменників або прикметників та час і форму дієслова;
- вести запис сталих словосполучень і речень.

Вивчення української мови як іноземної є неможливим без ознайомлення студентів-іноземців з фольклором, культурою, історією та діяльністю видатних особистостей України. Викладачам варто всіляко залучати студентів до виховних заходів, особливо на початковому етапі їхнього навчання.

На наступних етапах варто одночасно з розмовною лексикою вивчати мову спеціальності. Вправне володіння фаховою мовою передбачає, насамперед, опанування медичною термінологією, уміння використовувати її у професійній діяльності, оскільки саме знання термінології забезпечує успішність застосування фахової мови на практиці. Доречно виокремити такі підетапи формування професійно орієнтованого мовлення студентів-іноземців:

- вивчення термінології;
- формування фахової мовної компетенції;
- уміння працювати з україномовною медичною літературою;
- застосування навичок професійного спілкування в типових і нетипових ситуаціях;
- засвоєння навичок спонтанного фахового мовлення.

Послідовність цих підетапів може бути різною, але їх наявність у процесі вивчення фахового мовлення англomовними студентами вважаємо обов'язковою. Розглянемо деякі з підетапів формування професійно орієнтованого мовлення. Навчаючи студентів-іноземців медичної термінології, насамперед, слід звертати увагу на місце і роль термінологічної лексики в процесі навчання. У цьому випадку при вивченні медичної лексики студентами доцільно також використовувати можливості тезаурусу як ефективного методу описання лексико-семантичних груп термінологічної лексики. Семантична структура фахової лексики моделюється на матеріалі текстів та письмових завдань. За допомогою тезаурусу встановлюється зв'язок між дефініцією та класифікацією лексичної одиниці.

Цілком слушною є думка науковців, які вважають обов'язковою системність при вивченні термінології, «що дозволяє провести паралель між новою і вже відомою інформацією, а також створити умови для такої організації діяльності студентів, при якій частина інформації запам'ятовується підсвідомо» [4, 121]. Саме системність у вивченні української мови як

іноземної, поєднання різних форм навчальної діяльності: граматичних вправ, читання медичних текстів, рольової гри, монологічного та діалогічного мовлення, спрямованого на комунікацію «лікар – пацієнт», «лікар – лікар» та вправ, що базуються на професійних ситуаціях, впливають на успішне оволодіння фаховим мовленням англомовними студентами.

Діалогічне мовлення відіграє важливу роль у процесі навчання і базується на спонтанності мовних дій, реакції на репліку співрозмовника й вимагає навичок аудіювання та говоріння. Так, для опанування навичками професійно орієнтованого діалогічного мовлення студентами-іноземцями другого та третього року навчання пропонуємо різні види діалогічних завдань, спрямованих на опрацювання тієї чи іншої лексичної теми. Питання до цих завдань можуть бути різні, наприклад: *Сформууйте репліки лікаря / хворого; ініціюйте діалог або продовжіть його; вставте пропущені слова* тощо. Обов'язковою вимогою до них є паралельне наведення прикладу англійською мовою. Наявність перекладу та вміння викладачем тлумачити значення слова, словосполучення та речення мовою-посередником дає можливість ускладнювати саму структуру українського речення, оскільки значення незрозумілих слів викладач може сходу пояснити двома мовами паралельно, даючи приклади синонімів. Для візуалізації такого пояснення доцільно використовувати таблиці. Пропонуємо зразок однієї з таких таблиць (див. табл. 2)

Таблиця 2

<i>Болить голова</i>	<i>have headache, pain in the head</i>
<i>Відчуваю слабкість, нудоту</i>	<i>feel weakness, nausea</i>
<i>Болить сильніше</i>	<i>the pain is stronger</i>
<i>Біль сильний і постійний</i>	<i>pain is strong and constant</i>
<i>Серце не болить</i>	<i>heart doesn't hurt, no pain in the heart</i>
<i>Сплю погано</i>	<i>sleep bad</i>
<i>Часто прокидаюсь</i>	<i>often wake up</i>
<i>Приймаю снодійне</i>	<i>take sleeping pills</i>
<i>Огляд у кардіолога і невропатолога</i>	<i>an examination by cardiologist and neurologist</i>

Кінцева мета навчання забезпечує реалізацію комунікативних потреб англомовних студентів у різних сферах спілкування: побутовій, соціально-культурній, загальнонауковій та навчально-професійній на середньому рівні.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. Отже, аналіз цілей, завдань та етапів вивчення української мови студентами в групах з англійською мовою викладання на початковому етапі навчання та рівень оволодіння українською мовою студентами-іноземцями на старших курсах засвідчує, що мовні навички необхідно формувати, застосовуючи ситуативно-комунікативні вправи та діалоги, при цьому усне мовлення має займати не менше ніж 30 % заняття. Для розвитку комунікативних умінь велике значення слід приділяти ситуативній вмотивованості мови. Основним у навчанні є

формування у студентів-іноземців вміння будувати речення та розвиток навичок мовлення на основі лексико-граматичного матеріалу. Обов'язковим для англомовних студентів вважається застосування різних типів словників: потенційного словника, робочого словника загальної лексики, тезаурусу медичної термінології та користування сигнальними картками. Надзвичайно важливим є забезпечення поетапності й системності в навчанні, орієнтація на мовні збіги в українській та англійській мовах. Для успішного оволодіння українською мовою як іноземною значущими є системність та ґрунтовно опрацьовані типові вправи, які базуються на основі підібраних професійно-орієнтованих ситуацій з урахуванням особливостей англомовних студентів та домінування усних вправ, спрямованих на безпосередню комунікацію «студент – студент», «студент – викладач», а надалі «лікар – пацієнт», «лікар – лікар».

Перспективи подальших наукових розвідок полягають в експериментальній перевірці методики навчання української мови студентів-іноземців медичних ВНЗ у групах з англійською мовою викладання з метою її подальшого вдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева О. Ю. Принцип учета особенностей родного языка иностранных студентов на уроках РКИ / О. Ю. Андреева // Русский язык вне России : инновации и традиции в преподавании : Материалы VIII международной научно-практической конференции. – Вып. 8. – Харьков, 2013. – С. 13–14.
2. Будагов Р. А. Что такое общественная природа языка? / Р. А. Будагов // Вопросы языкознания. – 1975. – № 3. – С. 15–21.
3. Іванишин Г. Я. Діалогове навчання у системі мовленнєвої підготовки іноземних студентів / Г. Я. Іванишин // Педагогіка та психологія : зб. наук. праць. Вип. 568. – Чернівці : Чернівецький нац. у-т., 2011. – С. 57–62.
4. Козак Л. В. Дослідження з лексикології і граматики української мови / Л. В. Козак // Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ, 2010. – Вип. 9. – С. 118–125.
5. Козак Л. В. Психолінгвістичний аспект навчання української мови іноземних студентів у немовному ВНЗ / Л. Козак // Психолінгвістика. – 2010. – Вип. 5. – С. 31–36.
6. Леонтьев А. А. Что такое язык? / А. А. Леонтьев. – М. : Педагогика, 1976. – 96 с.
7. Литвиненко Н. П. Формування фахової компетентності з медичної деонтології у процесі навчання української мови як іноземної / Н. П. Литвиненко // Актуальні проблеми викладання української (російської) мови іноземним студентам і аспірантам : Збірник матеріалів семінару-наради завідувачів кафедр, викладачів української та російської мов як іноземних у ДВНЗ медичної та фармацевтичної освіти (26–27 травня 2015 р., м. Івано-Франківськ). – Івано-Франківськ : Вид-во ІФНМУ, 2015. – С. 48–52.
8. Селіверстова Л. І. Лінгвістична та психологічна основа навчання української мови як іноземної / Л. І. Селіверстова // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2007. – Вип. 2. – С. 8–13.
9. Сокіл Б. М. Методи вивчення української мови як іноземної та їх характеристика / Б. М. Сокіл // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2007. – Вип. 2. – С. 14–18.

10. Стрельчук Я. В. Роль і місце потенційного англомовного словника студентів нефілологічних спеціальностей. / Я. В. Стрельчук // Наукові праці. Педагогіка. – Вип. 197. Том 209. – 2014. – С.75–80.

11. Строганова Г. М. Концептуальні підходи до засвоєння української мови іноземними студентами / Г. М. Строганова // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2008. – Вип. 3. – С. 173–179.

12. Тишковець М. П. Формування мовної культури студентів-медиків / М. П. Тишковець // Мовна комунікація : наука, культура, медицина : Матеріали науково-практичної конференції (9–10 жовтня 2012 року). – Тернопіль : ТДМУ, 2012. – С. 5–6.

13. Тишковець М. П. Використання комунікативного методу вивчення української мови як іноземної у медичному ВНЗ / М. П. Тишковець // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – Вип. 8. – С. 40–49.

14. Туркевич О. В. Методика викладання української мови як іноземної : розвиток науки і становлення терміна / О. В. Туркевич // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів, 2009. – Вип. 4. – С. 137–145.

15. Українська мова як іноземна : примірний програма навчальної дисципліни підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти кваліфікації освітньої «магістр медицини» кваліфікації професійної «лікар», кваліфікації освітньої «магістр стоматології» кваліфікації професійної «лікар-стоматолог», кваліфікації освітньої «магістр фармації» [галузі знань 22 «охорона здоров'я» спеціальностей : 222 «медицина», 221 «стоматологія», 226 «фармація, промислова фармація»]. – Київ, 2017. (Співавтори : Луцак С. М., Соловій У. В., Дикан О. В., Родчин З. Я., Іванишин Г. Я., Трефяк Н. І., Криницька О. І.). – 152 с.

16. Федчик В. А. Урахування індивідуальних особливостей іноземців у процесі навчання української мови [Електронний ресурс] / В. А. Федчик // Режим доступу : http://www.rusnauka.com/13_NPT_2008/Psihologia/31889.doc.htm

17. Чабан О. М. Психолінгвістичний компонент при вивченні російської (української) мови як іноземної / О. М. Чабан // Актуальні питання освіти і науки : зб. наук. ст., матеріали III міжнар. наук. – практ. конф., 10–11 листоп. 2015 р. Національна академія Національної гвардії України. – Х. : ХОГОКЗ, 2015. – С. 249–255.

18. Щерба Л. В. Преподавание иностранных языков в средней школе: общие вопросы методики / Л. В. Щерба // Издание второе : под ред. И. В. Рахманова. – М. : Высшая школа, 1974. – 112 с.

REFERENCES

1. Andreieva, O. Yu. (2013). Printsip ucheta osobennostei rodnoho yazyka inostrannykh studentov na urokakh RKI [The principle of taking the peculiarities of the native language of foreign students at the Russian language lessons]. *Russkii yazyk vne Rossii: innovatsii i traditsii v prepodavanii: Materialy VIII mezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferentsii*, 8, 13–14. Kharkov. (In Russian).

2. Budahov, R. A. (1975). Chto takoe obshchestvennaia priroda yazyka? [What is the social nature of language?]. *Voprosy yazykoznaviia*, 3, 15–21. (In Russian).

3. Ivanyshyn, H. Ya. (2011). Dialohove navchannia u systemi movlennievoi pidhotovky inozemnykh studentiv [Dialogue training in the language training system of foreign students]. *Pedahohika ta psykholohiia*, 568, 57–62. Chernivtsi: Chernivetskyi nats. u-t. (In Ukrainian).

4. Kozak, L. V. (2010). Doslidzhennia z leksykolohii i hramatyky ukrainskoi movy [Research on lexicology and grammar of the Ukrainian language]. *Zbirnyk naukovykh prats*, 9, 118–125. (In Ukrainian).

5. Kozak, L. V. (2010). *Psykholinhvistychnyi aspekt navchannia ukrainskoi movy inozemnykh studentiv u nemovnomu VNZ* [Psycholinguistic aspect of teaching Ukrainian language to foreign students in non-language higher education institution]. *Psykholinhvistyka*, 5, 31–36. (In Ukrainian).

6. Leontiev, A. A. (1976). *Chto takoe yazyk? [What is language?]*. M.: Pedagogika. (In Russian).

7. Lytvynenko, N. P. (2015). *Formuvannia fakhovoi kompetentnosti z medychnoi deontologii u protsesi navchannia ukrainskoi movy yak inozemnoi* [Formation of professional competence in medical deontology in the process of teaching Ukrainian as a foreign language]. *Aktualni problemy vykladannia ukrainskoi (rosiiskoi) movy inozemnym studentam i aspirantom: Zbirnyk materialiv seminaru-narady zaviduvachiv kafedr, vykladachiv ukrainskoi ta rosiiskoi movy yak inozemnykh u DVNZ medychnoi ta farmatsevychnoi osvity (26–27 travnia 2015 r., m. Ivano-Frankivsk)*, (pp. 48–52). Ivano-Frankivsk: Vyd-vo IFNMU. (In Ukrainian).

8. Seliverstova, L. I. (2007). *Linhvistychna ta psykholohichna osnova navchannia ukrainskoi movy yak inozemnoi* [Linguistic and psychological basis of teaching Ukrainian as a foreign language]. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi*, 2, 8–13. (In Ukrainian).

9. Sokil, B. M. (2007). *Metody vyvchennia ukrainskoi movy yak inozemnoi ta yikh kharakterystyka* [Methods of learning Ukrainian as a foreign language and their characteristics]. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi*, 2, 14–18. (In Ukrainian).

10. Strelchuk, Ya. V. (2014). *Rol i mistse potentsiinoho anhlovnoho slovnyka studentiv nefilolohichnykh spetsialnosti* [The role and place of the potential English-speaking dictionary for students of non-philology specialties]. *Naukovi pratsi. Pedagogika, Issue 197, Vol. 209*, 75–80. (In Ukrainian).

11. Strohanova, H. M. (2008). *Kontseptualni pidkhody do zasvoiennia ukrainskoi movy inozemnyimi studentami* [Conceptual approaches of learning Ukrainian language by foreign students]. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi*, 3, 173–179. (In Ukrainian).

12. Tyshkovets, M. P. (2012). *Formuvannia movnoi kultury studentiv-medykiv* [The formation of linguistic culture of medical students]. *Movna komunikatsiia: nauka, kultura, medytsyna: Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii (9–10 zhovtnia 2012 roku)*, (pp. 5–6). Ternopil: TDMU. (In Ukrainian).

13. Tyshkovets, M. P. (2013). *Vykorystannia komunikatyvnoho metodu vyvchennia ukrainskoi movy yak inozemnoi u medychnomu VNZ* [Using the communicative method of studying Ukrainian as a foreign language in the medical university]. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi*, 8, 40–49. Lviv: Vydavnychi tsestr LNU imeni Ivana Franka. (In Ukrainian).

14. Turkevych, O. V. (2009). *Metodyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi: rozvytok nauky i stanovlennia termina* [Methodology of teaching Ukrainian as a foreign language: development of science and formation of the term]. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi*, 4, 137–145. Lviv. (In Ukrainian).

15. *Ukrainska mova yak inozemna: prymirna prohrama navchalnoi dystsypliny pidhotovky fakhivtsiv drugoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity kvalifikatsii osvitnoi "mahistr medytsyny" kvalifikatsii profesiinoi "likar", kvalifikatsii osvitnoi "mahistr stomatologii" kvalifikatsii profesiinoi "likar-stomatoloh", kvalifikatsii osvitnoi "mahistr farmatsii" [haluzi znan 22 "okhorona zdorovia" spetsialnosti: 222 "medytsyna", 221 "stomatolohiia", 226 "farmatsiia, promyslova farmatsiia"]*. (2017). [Ukrainian as a foreign language: a typical curriculum for the training of specialists of the second (master's) level of

higher education qualification “master of medicine” qualification “doctor”, qualification “master of dentistry” qualification “dentist”, qualification “master of pharmacy”]. Kyiv. (In Ukrainian).

16. Fedchyk, V. A. (2008). *Urakhuvannia indyvidualnykh osoblyvostei inozemtsiv u protsesi navchannia ukraïnskoi movy [Accepting the individual characteristics of foreigners in the process of teaching Ukrainian language]*. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/13_NPT_2008/Psihologia/31889.doc.htm (In Ukrainian).

17. Chaban, O. M. (2015). *Psykholinhvistychnyi komponent pry vyvchenni rosiiskoi (ukraïnskoi) movy yak inozemnoi [Psycholinguistic component in learning Russian (Ukrainian) as a foreign language]*. *Aktualni pytannia osvity i nauky: zb. nauk. st., materialy III mizhnar. nauk.-prakt. konf., 10–11 lystop. 2015 r., (pp. 249– 255)*. Natsionalna akademiia Natsionalnoi hvardii Ukraïny. (In Ukrainian).

18. Shcherba, L. V. (1974). *Prepodavaniie inostrannykh yazykov v srednei shkole: obshchiie voprosy metodiki [Teaching foreign languages in secondary school: general questions of methodology]*. M.: Vysshaya shkola. (In Russian).

РЕЗЮМЕ

Боднарюк Лидія. Специфика обучения украинского языка студентов-иностранцев медицинских вузов в группах с английским языком преподавания.

Целью статьи является исследование теоретических и практических аспектов обучения украинского языка иностранных студентов-медиков в группах с английским языком преподавания. Осуществлён анализ, синтез и обобщение научных источников. Проанализированы цели, задания и этапы обучения украинскому языку как иностранному. Обосновано уместность использования разных типов словарей. Перспективы дальнейших научных исследований заключается в экспериментальной проверке методики обучения украинскому языку студентов-иностранцев медицинских вузов в группах с английским языком преподавания с целью её дальнейшего совершенствования.

Ключевые слова: англоязычные студенты, владение языком, потенциальный словарь, рабочий словарь, тезаурус, медицинская терминология, сигнальные карточки, метод оттачивания.

SUMMARY

Bodnariuk Lidiia. Specificity of the Ukrainian-language teaching of foreign students of medical universities in groups with English language teaching.

The article deals with the problem of the specificity of the Ukrainian language teaching of foreign students in groups with English teaching of medical universities. The aims of the article are to research theoretical and practical aspects of the Ukrainian-language teaching of foreign students. The methods of investigations include analysis, synthesis and generalization of scientific sources. The goals, tasks and stages of the study of Ukrainian as a foreign language are analyzed. The main thing in the study is formation of the ability of foreign students to make sentences and the development of speech skills which are based on lexical-grammar material. The concepts of “the language proficiency” and “the potential vocabulary” are defined. The potential vocabulary consists of active and passive vocabularies, international words and words with international roots, derivative words, multivalve and complex words. The importance of using different types of vocabularies: potential, working, thesaurus of medical terminology is substantiated. The using of the signal cards is necessary at the first stage of learning Ukrainian as a foreign language. Attention is accentuated to the formation of language skills through the use of situational-communicative exercises and dialogues. The oral speech should take no less than 30 % time of the lesson. The importance of step-by-step and systematic learning in teaching, orientation to language coincidence in Ukrainian and English languages has been proved.

Systematic and thoroughly developed typical exercises, which are based on selected professional-oriented situations and the domination of oral exercises are proposed at direct communication “student – student”, “student – teacher”, “doctor – patient”, “doctor – doctor” are essential for successful mastery of Ukrainian as a foreign language. The ultimate goal of teaching provides realization of the communicative needs of English-speaking students in different spheres of communication: everyday, social, educative and professional at the average level.

The prospects for further research are the experimental testing of the methodology of teaching Ukrainian language as a foreign for students of medical universities in the groups with English language teaching in order to its further improvement.

Key words: *English-speaking students, language proficiency, potential vocabulary, working vocabulary, thesaurus, medical terminology, signal cards, repulsion method.*

УДК 378.147:[373.3.011.3-051:78]

Людмила Гаврілова

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ORCID ID 0000-0003-1814-5323

Валентина Орехова

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ORCID ID 0000-0002-7909-1077

DOI 10.24139/2312-5993/2017.05/230-240

СТРУКТУРА МИСТЕЦТВОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Стаття висвітлює актуальну проблему сучасної мистецької педагогіки – удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів музики, зокрема вчителів-музикантів початкової ланки освіти. Розкрито сутність мистецтвознавчої компетентності як актуального складника професійної компетентності майбутніх педагогів музичного мистецтва, подано її структуру та запропоновано власне бачення. Автор акцентує на тому, що мистецтвознавча складова професійної компетентності є сукупністю базових знань, сформованих умінь і навичок мистецького виконавства, досвіду оцінної та мистецько-творчої діяльності, емоційно-духовного розвитку особистості. Сформованість мистецтвознавчої компетентності забезпечує володіння ключовими та специфічними знаннями про культуру й різні види мистецтва, а також готовність до успішного здійснення професійної діяльності.

Ключові слова: *професійна компетентність, мистецтвознавча компетентність, майбутні вчителі музичного мистецтва, професійна підготовка.*

Постановка проблеми. Сучасні соціокультурні зміни призводять до підвищення ролі і значення мистецької освіти як стратегічного ресурсу, який активно впливає на становлення особистості. Компетентнісний підхід, який наразі став одним із ключових у сучасному процесі оновлення освітньої системи, має значний потенціал для розвитку особистості майбутнього вчителя, зокрема педагога-музиканта, та стає запорукою його успішної самореалізації у професійній музично-освітній діяльності.

Сформована професійна компетентність – це підтверджена здатність використовувати знання, уміння та здібності в роботі й навчанні для професійного і особистісного розвитку. Професійна компетентність